

Peruspalveluministeri Susanna Huovinen

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia toimintaohjelman 2010-2014 loppuraportin luovutustilaisuus/miniseminaari

to 16.4.2015 klo 10.30-13.00, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Meritullinkatu 1, Jukola

Hyvä Taikun koordinaatio- ja seurantaryhmä, hyvät kulttuurin ystävät!

Kaikki tietävät, että liikunta edistää terveyttä ja hyvinvointia. Poliittisella agendalla liikunta, ja erityisesti urheilu on arvostetussa asemassa. Kulttuuri- tai taidejärjestöjen puheenjohtajuuksilla ei sen sijaan kukaan poliitikko kehuskele. Niistä ei käydä kovia kamppailuja. Eduskunnan ”kulttuuripuolueen” edustajatkin näyttäytyivät taannoisessa Suomen Kuvalehden artikkelissa lähinnä virallisina edustajina - ei niinkään palavasieluisina kulttuurin puolestapuhujina. Mainitussa artikkelissa myös vertailtiin eduskunnan kulttuuri- ja liikuntapuolueita. Haettiin jonkinlaista jännitettä ja vastakkainasettelua näiden kahden asian välillä. Joskushan tällainen jännite syntyy, kun vaikkapa kunnissa väitellään rakennetaanko liikuntahalli vai kulttuurikeskus.

Terveyden ja hyvinvoinnin kannalta tällaisesta jännitteestä puhuminen on hyödytöntä. Ne ovat molemmat samanlaisia terveyden ja hyvinvoinnin lähteitä. Mekanismit, jolla hyödyt syntyvät, on osittain samanlainen. Kyse on aktiivisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Voidaan perustellusti sanoa, että sen minkä liikunta tekee lihaksille, sen taide tekee aivoille. Ja jos ajatellaan vaikkapa tanssia tai sirkusta harrastuksina, niin on jo vaikea erottaa ovatko ne taidetta vai liikuntaa. Jännitettä on siis turha etsiä, mutta se on tunnustettava, että taiteen merkitys terveyden ja hyvinvoinnin lähteenä on yhtä merkittävä kuin vaikkapa liikunnan tai terveen ravinnon.

Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten kohdalla ollaan tekemisissä perinteisiä hallintorajoja ylittävän toiminnan kanssa. Ehkä juuri siksi on ottanut niin pitkään, ennen kuin se on murtautunut yleiseen tietoisuuteen ja tunnustettu kaikilla tasoilla. Taiku-toimintaohjelma on tehnyt tässä suhteessa uraa uurtavaa työtä. Oivallus taiteen perustavaa laatua olevasta merkityksestä ihmisen terveydelle syntyi jo yli 20 vuotta sitten YK:n kulttuurivuosisikymmen ja Art in Hospital -toiminnan kautta. On kuitenkin kestänyt kauan ennen kuin sen pohjalta on syntynyt käytännön toimenpiteitä. Jotta ajatus ui sisälle rakenteisiin, muuttuu toimiviksi käytännöiksi ja sujuvaksi yhteistyöksi vaaditaan vuosien työ. Suurempi läpimurto on tapahtunut vasta tämän toimintaohjelman aikana ja se on sen merkittävin saavutus.

Tärkeimmät läpimurrot ovat tapahtuneen käytännön tasolla. Toimintaohjelman aikana on toteutunut yli tuhat erilaista interventiota - hanketta, projektia, työpajaa - ihan miten vaan niitä kutsutaankin. Niiden sisällä on tapahtunut pieniä ihmeitä: puhumaton vanhus on herennyt laulamaan, huonosti liikkuva noussut tanssimaan, huumenuori on löytänyt elämälleen uuden suunnan, aiemmin hiljaiset työntekijät ovat pursunneet ideoita. Se on sitä vaikuttavuutta, mitä aina niin peräänkuulutaan. Tilastoissa ja tutkimuksissa tällainen työ näkyy vasta vuosien päästä. Se on kuin sato joka kylvetään tänään ja korjataan myöhemmin.

Hallinnoalat ylittävän toiminnan merkityksestä otan esimerkin ministeri kollegani puheesta. Mainitsit puheessasi kansalais- ja työväenopistot. Jos vaikkapa taideaineiden opetus niissä kokonaan lopetettaisiin niin taitaisivat terveyskeskusten jonot ulottua kuuhun asti. Taiteen ja kulttuurin harrastamisen merkitys terveydelle jää usein havaitsematta. Närpiössä juodaan vähemmän viinaa kuin naapuri kunnissa. Vähän oikoen - se ei johdu siitä, että viinan saatavuus olisi siellä huonompaa, vaan siellä lauletaan enemmän kuorossa.

Sosiaali- ja terveysministeriön kannalta taiteen ja kulttuurin terveys- ja hyvinvointi vaikutuksissa on kyse ainakin kolmesta eri näkökulmasta. Erilaiset taidelähtöiset toimintamuodot sosiaali- ja terveydenhuollossa ovat osoittaneet vaikuttavuutensa. Taidetoiminta voi olla yksi tapa vähentää vanhusten yksinäisyyttä ja parantaa elämän laatua. Kyse on myös oikeudesta ja mahdollisuudesta nauttia taiteesta tai olla mukana taidetoiminnassa samalla tavalla kuin muutkin, vaikka toimintakyky olisi rajoittunut. Kyse ei tällöin jostakin uudesta ja kustannuksia vaativasta toiminnasta vaan siitä, että asioita tehdään toisiin.

Raportissa esitetään, että taidetoiminta on otettava vahvasti huomioon edessä olevassa sote-uudistuksessa ja erityisesti ennalta ehkäisevässä toiminnassa. Tätä voi lämpimästi kannattaa. Meillä on jo jonkin verran kokemuksia. Kulttuurikoordinaattorit sote-sektorin ja kulttuuritoimijoiden välissä ovat osoittaneet toimivuutensa. Sekään ei vaadi uusi resursseja - ennemminkin tehtävien uudenlaista määrittelyä. Taiteen ennalta ehkäisevä merkitys on tiedostettu vahvasti työhyvinvoinnin puolella. Mitä enemmän käy teatterissa tai konserteissa sitä parempi työhyvinvointi. Lääkärit kai käyttäisivät tästä nimitystä annosvaste.

Taidetoiminnassa ei työelämän kannalta ole kyse vain kulttuuriseteleistä. Vielä tärkeämpää on havaita, että taidelähtöiset menetelmät voivat lisätä luovuutta ja innovaatioita. Ne puolestaan ovat elintärkeitä taloudellisen tuottavuuden parantamisessa. Samanaikaisesti tutkimusten pohjalta on vahvasti tuotu esille, että innovatiivisia työorganisaatioita on Suomessa kuitenkin vain neljännes. Jotta tähän saataisiin muutos, tarvitaan henkilöstölähtöistä innovatiivisuutta ja siihen liittyvää avoimuutta ja kannustavaa johtamista. Näiden samojen tekijöiden on todettu parantavan työhyvinvointia - lisäävän työn iloa ja mielekkyyttä. Ja sillä taas on merkitystä työurien pidentymiseen.

Valmistelut mainitun yhteistyöryhmän nimittämiseksi ovat pitkällä ja se saadaan nimitettyä aivan lähi aikoina (*Tiedoksi: asia on maanantaina 13.4. ministeriön johtoryhmässä ja sen jälkeen asian etenemisellä on lopullinen päätös olemassa. Sen jälkeen lähtee jäsenpyyntökirje asianomaisille tahoille. Tarkemmin tästä osaa kertoa Veli-Mikko Niemi ja Taru Koivisto. Tarkoituksena, että jompikumpi heistä on yhteistyöryhmän puheenjohtaja*)

Pidän tällaista yhteistyöryhmää tärkeänä koska tässä, jos jossakin, on kyse hallintorajat ylittävästä toiminnasta. Tehtävä putoaa näiden kahden ministeriön välillä tuohon Kirkkokadulle - ministeriöiden väliselle harmaalle vyöhykkeelle. Puhumattakaan muista ministeriöistä ja toimijoista. Taiku-toimintaohjelma osoitti työn tärkeyden ja teki merkittäviä avauksia.

Lopuksi on helppo yhtyä ministeri Viitasen esittämiin kiitoksiin ja näkemyksiin toimintaohjelman saavutuksista. Kiitokset koordinaatio- ja seurantaryhmälle sekä sen työrukkaselle ja puheenjohtajalle.